

Školské reformy

Školská reforma v Československu mezi válkami

Doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

1. Situace po roce 1918 – Rakousko uherská legislativa
2. Hledání vlastní československé cesty (4 hlavní problémy meziválečné pedagogiky)
 - A) Pojetí pedagogiky jako vědní discipliny
 - B) Školská reforma – školský zákon
 - C) Jednotná škola
 - D) Vysokoškolské vzdělání učitelstva
3. Řešení komplikováno dvěma odlišnými postoji – 2 institucí i 2 skupinami teoretiků.

1. Klíč k pochopení situace - odlišná východiska
- A) ŠVSP(Škola vysokých studií pedagogických) –
Praha - V. Příhoda
- B) MU(Masarykova univerzita) – Brno – O. Chlup ,
J. Uher

- Postoj k Americe a americké pedagogice 20. let
XX. st.
 - pedagogická psychologie - čerpající z
behaviorismu
 - proto nutno porozumět Thorndikeovi

Behaviorismus (psychologický směr) – základy v přírodních vědách

- požadavek objektivnosti, tj. zkoumat pouze to, co je přístupno objektivnímu zkoumání
 - na tomto podkladě zkoumat tedy chování živočichů a lidí
- behavioristická psychologie pojímá člověka - jako přírodního tvora, proto při jeho zkoumání užívá metod přírodních věd
- objektivní je tedy to, co je možno převést na kvantitativní rovinu

- E.L. Thorndike orientuje svou psychologii přírodovědně, proto zde užívá metod přírodních věd, což umožňuje „zvědečtění“ psychologie
- Učení Thorndike definuje jako „ kontrolované utváření spojů a definuje je v termínech S(subject) – R(reaction)“. „Všechny kvalitativní rozdíly jsou konec konců kvantitativní a je tedy možno je měřit.“

Nejcitovanější Thorndikova teze praví, že „ Cokoli existuje, existuje v nějakém množství a může tedy býti měřeno.“

- Kritické behaviorismu , především K Koffka, na jehož stranu se staví i J. Uher – odmítají mechanické pojetí, zvláště pojetí učení.

„Je- li učení a výchova jenom vyvoláváním reakcí na dané podněty, je celý výchovný proces pouze zajišťováním těchto podnětů. Těžiště se přenáší z živých osobností, učitele a žáka, na objektivní situace a reakce. Ale vyloučením osobností, vyloučením subjektivního prvku z výchovného procesu uniká nám z výchovy něco, co je pro ni nejpodstatnější“ Uher

„Neboť právě tímto prvkem se dostává veškeré činnosti, všem reakcím a situacím, vlastního smyslu“.

- Kvantitativní charakter se promítl do podoby měření – tj. školského měření(testování).

Vztah k této podobě americké pedagogiky je rozdílný u obou skupin.

V. Příhoda ji přijímá;

O. Chlup, zvláště pak J. Uher, ji odmítá

„Školské měření se stává v amerických školách něčím daleko víc než pomůckou, jíž by měl učitel používat na doplnění svého vlastního poznání. Měří se nejen výsledky vědomostí a dovedností, měří se namnoze i rysy charakteru, vyskytuje se snaha srovnávat i mravní rysy osobnosti pomocí čísel.“ (Uher)

Toto pojetí psychologie a na ní orientované výchovy a vyučování je typické pro Ameriku 20. a 30. let. Evropa tento zápas vyřešila do počátku války (1. sv.) ve prospěch společenskovědního směru a odmítla tak přírodovědnou orientaci.

a již její překonání v meziválečné Evropě) se promítá nejen do osobních vztahů aktérů, má i základ v přístupu ke školské reformě

Školská reforma byla zakotvena na polemice 2 zmíněných táborů.

MŠANO (Ministerstvo školství a národní osvěty) jmenovalo 2 reformě školské komise, které představovaly 2 zcela odlišné koncepce.

A) Reformní sbor pro národní školství ve Velké Praze – J. Uher 1928

B) Reformní komise Školy vysokých studií pedagogických v Praze – V. Příhoda - 1928

Shodný cíl – provedení reformy československé školy – avšak rozštěpení hned v počátcích

A) Návrh reformního sboru pro národní školství ve Velké Praze - „Rámcový návrh úpravy pražského školství“ - J. Uher

Reformní sbor – účast širokých učitelských kruhů,
podíl na ideovém programu

Výsledek: 8 bodů návrhu, jež formulují
výchozí podmínky a cíle školy v novém demokratickém
státě, dále pak vnější a vnitřní podmínky
úspěšnosti práce školy

1. Škola v demokracii
2. Škola a nová pedagogika
3. Nynější stav školy
4. Podmínky úspěšné školní práce
5. Nová organizace národní školy
6. Vnitřní náplň školy
7. Příprava učitelstva
8. Zařízení škol a tříd

1.Škola v demokracii

- idea rovnosti – rovného přístupu všech ke vzdělání

Cíl: „...aby byl zajištěn harmonický vývoj celé osobnosti žáka tak, aby byl vychován zdravý, přímý a sebevědomý člověk, s radostí pracující, sociálně vřele cítící, samostatně myslící, jasně uvažující člověk činu, který by byl uvědoměným, obětavým a službovolným členem lidské společnosti“.

2.Škola a nová pedagogika

- změna pohledu na dítě, zdůraznění zvláštností dětského vývoje
 - idea činné školy
- sociální aspekt, odmítání krajního pedocentrismu

3. Nynější stav školy

- odmítání uniformity, potřeba individualizace
- potřeba stanovit fyzické, zdravotní a sociální podmínky jako východisko úspěšné školní práce

4. Podmínky úspěšné školní práce

Školní lékař – zjistit stav zralosti žáka a doporučit či ne jeho účast na povinné školní docházce

Školní sociální sestra – komunikace mezi lékařem, školou a rodinou; sledovat sociální a zdravotní podmínky žáků a pomáhat řešit problémy s výživou, ošacením a vybavením chudého žactva

5. Nová organizace národní školy

- organizace je pouze rámec
- rozdělení dětí do tříd podle míry duševní vyspělosti
- vstup do školy – elementární třída navazovat na rodinnou výchovu a mateřskou školu

Struktura povinné školní docházky:

- I. stupeň: 1. a 2. školní rok – návaznost na rodinu a mateřskou školu
- II. stupeň: 3. - 5. školní rok – obsahové celky, rozčleněné na jednotlivé předměty
- III. stupeň: 6.-9. školní rok – měšťanská škola

Potřeby vnitřní psychologické diferenciacce –
rozeznání odlišné rozumové kapacity žáků

Pro nezralé děti – pedagogické „přípravky“

Pomocné školství – pouze děti se sníženou
rozumovou úrovní

Oslabení žáci – speciální třídy(C) – zařazení nesmí
být fixní, definitivní. Po vyrovnání – návrat do
původních tříd

Oddělení výuky či snížené požadavky - pouze na
naukové předměty. V ostatních, zvláště
výchovných předmětech – všichni žáci společně

Diferenciace národního školství na 3 souběžné větve:

- A) školy pro normální žákovskou populaci
- B) třídy pro opožděné (vyrovnávací)
- C) školy pomocné

Koedukace (společné vzdělávání chlapců a dívek v jedné třídě a škole) v prvních 5 letech, později ne

Jednotné školství – zavést na střední školy fyzické činnosti, aby byly vytvořeny podmínky pro porozumění mezi tělesně a fyzicky pracujícími

Organizace tvoří pouze rámec . Největší důraz je třeba klást na **vnitřní reformu**.

Národní škola nemá vštípit co nejvíce vědomostí a dovedností, ale poskytnout příležitosti k činností, jenž jsou nezbytné pro žákovský vývoj.

6. Vnitřní náplň školy

Hlubokých **změn** má být dosahováno **postupně**.
Východiskem osnovy (kurikulum), tj. předměty, jejich vztah i metodické zpracování, bude zcela změněno.

I.st.: Výběr činnosti, metoda i forma se bude opírat o zájem dítěte. Centrum – trivium – metoda hry.

II.st.: Obsah učiva rozdělen na skupiny- sociální vědy, přírodní vědy, jazykové vzdělání, početní vzdělání, domácí nauky, umělecká a tělesná výchova, výtvarná výchova.

Cílem je vzbudit zájem o přírodní a společenské prostředí, aplikovat teoretické poznatky na otázky denního života – motivace. Ústup od systematické výuky látky, doporučení vztahovat ji k životním celkům.

Volný rozvrh hodin

Kombinovat individuální a společnou práci

III.st.: Obsah v jednotlivých předmětech- jejich vztah co nejužší- vytváření přirozených skupin předmětů. Ale ne vědní systém, ale porozumění živým otázkám denního praktického života včetně mravní stránky. Vzbudit snahu po mravním zdokonalení a dalším vzdělání.

Rozvoj intelektuálních, mravních a praktických schopností.

7. Příprava učitelstva

- pracovní skupiny (předmětové komise)
 - vzdělávací kurzy
- vzdělávací ústav pro další a vyšší vzdělání učitelů

8. Zařízení škol a tříd

- uplatnění hygienických a pedagogických podmínek
- intimita prostředí, (+kuchyň, hřiště, zahrada)
 - nastavitelný nábytek
 - vybudovat centrální síně – pro fyziku, chemii, botanickou zahradu, ústřední biologickou stanici, síně k promítání, knihovny – to jsou materiální podmínky moderní školy

„Nejvyšší cílem naším jest, oddanou, programovou prací snadněji dojíti k výchovným a vyučovacíím úspěchům v zájmu mládeže a národa. Jen v ní vidíme úsilí své zkrášleno.“

Námitky proti Příhodovu pojetí pedagogiky - (Chlup – Uher)

- námitka zásadní : námitka vůči základní teoretické pozici:
- absence filozofických východisek, cíle školské reformy
- orientace jen na psychologii - jednostrannost
- zavedení kvantitativních hledisek do výchovy - nepřípustné

**Návrh Školy vysokých studií
pedagogických - „Organizační a učební
plán reformních škol“ - V. Příhoda**

Jednotná vnitřně diferencovaná škola realizovaná od š.r. 1929/30

- ideová podstata se opírá o ideu jednotné školy

„Jednotná škola škola je nám účelnou diferencovanou soustavou školství od školy mateřské až po univerzitu(včetně).“ „Nebudeme neskromnými, řekneme – li, že jsme na dobré cestě, abychom překonali vše, co jsme ve střední Evropě viděli. Heslo našeho předsedy(V.Příhody): Kdo zkouší, zkouší, ale žije, kdo nezkouší, netrpí, ale hnije“.

I. Organizační plán reformních škol

- Cíl reformních škol: „Cíl směřuje k tomu, aby byla poskytnuta žákům ve věku 6-15 let možnost dosáhnout praktických a teoretických cílů nynější obecné školy (pětileté na I. stupni) a nynější nižší střední školy i školy měšťanské (v dalších 4 letech na stupni II.

Tento nový národní školy II. stupně je nazýván vyšší školou národní (Komenium).“

Zásady společné školy I. stupně (obecné) i II. stupně (Komenium)

A) ideové směrnice

- škola odráží demokratické zřízení
 - dvojkolejnost – potřeba zrušit
- nepružnost „staré“ školské soustavy

B) zásady vnější organizace

- odmítnout dřívější příliš ranou volbu životní cesty
- propojení všech typů nižší střední školy a školy měšťanské
 - nesnížit úroveň, umožnit průchod školskou soustavou

- koedukace na všech stupních
 - vnitřní diferenciacce
 - počet dětí ve třídě – 35

C) Vnitřní stránka reformních škol

- konsolidace předmětů
- z obsahového hlediska, učební osnovy nezměněny
- vycházet z aktivity dítěte, individualizace
 - Mravní výchova
- harmonie mravní, intelektuální a tělesná

D) Zdravotní a sociální péče
Odborný dětský lékař , sociální školní pracovnice

E) Učitelstvo
Kvalifikovaní, Komenium - středoškolští
profesoři a odborní učitelé

Zásady pro jednotnou školu I. stupně (školu obecnou)

„úkolem je vštípit dětem „nástroje kultury, pěstovat jejich smysly a tříbit jejich jazyk“

- nenásilný přechod dítěte z mateřské školy do povinného vzdělávání
- způsob práce 1. a 2. třídy – kompetence učitele - nedělené vyučování
 - od 3. třídy - dělené vyučování, zaváděno polo odborné vyučování
- 5. třída – přechod k II. stupni – samoučení, žákovská práce s cílem

- diferenciacie žáků v rámci téže třídy – skupiny,
tak i mimo třídu - podpůrné třídy

Zásady pro jednotnou školu II. stupně – Komenium

„Úkolem jednotné školy II. stupně je vytvořit nový diferencovaný typ vyšší národní školy, přejímající úkol nynější školy měšťanské a nižší střední. Potřebám veškerého žactva se vyhoví pružnou organizací školy s vnitřní diferenciací. Jednotná škola II. stupně je koedukační.“

- elektivní systém – volitelnost předmětů, základní předměty povinné
 - a) směr technický
 - b) směr humanitní
 - klasický s latinou
 - moderní s francouzštinou
- diferenciace -zařazení do skupiny není trvalé
 - postup žactva podle předmětů ne podle tříd
 - konsolidace učební látky
- volitelnost v závěrečné specializaci – buď pro praxi či pro další studium, tj. pro přechod do školy III. stupně - Atheneum

Svou podstatou se oba **návrhy velmi liší.**

Odlišnost – **vnitřní** reforma – J. Uher x

Vnější reforma – V. Příhoda

Pozvolná reforma (**Uher**) X **radikální** (**Příhoda**)

reformě (přenos americké nižší střední školy -
Junior High College- do českých poměrů)

Kardinální problém: pojetí měšťanské školy

Uher – postupné sbližování školy měšťanské a
nižší střední školy

Příhoda – radikální vytvoření jednotného typu II.
stupně, spojení měšťanky a nižších tříd střední
školy

Rozdílný osud návrhů

Příhoda – agresivnější, konkrétní podoba jeho návrhu učební plán) - uchopitelný pro učitele, realizace v reformních školách

Uher – odmítl instituci reformních škol. Jeho návrh měl volnější podobu, spíše doporučení, které učitelé mohli sami naplnit. **Důraz na postupnost** procesu změn **se střetl** s realitou **okamžité změny** v reformních školách.

Naše chápání školské reformy více souzní s nedirektivním přístupem Uhra v kontrastu s destruuující školskou revolucí Příhody.

s.53

s. 53

